

De nieuwe start van het BBV project en over het wel en wee van enkele zeldzame soorten: Paapje, Tapuit en Grauwe Klauwier.

Inleiding

Als eerste stap in de ontwikkeling van integrale broedvogelmonitoring in Vlaanderen werd in 1993 het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen of BBV opgezet, als een gezamenlijk initiatief van het Instituut voor Natuurbehoud en Vlavico vzw. Het was de eerste keer dat op Vlaams regionaal niveau gepoogd werd om het broedbestand van een aantal zeldzame, kolonie-broedende en verwilderde vogelsoorten (exoten) via een gestandaardiseerde methode jaarlijks te volgen. Het eerste inventarisatiejaar was 1994.

Dit monitoringsproject is gebiedsdekkend in Vlaanderen, en werd opgestart om te voldoen aan de frequente vraag vanuit het beleid naar gegevens over voorkomen en trends van enerzijds zeldzame broedvogels en anderzijds kolonievogels en exoten, nu samen een 90-tal soorten. De gegevens dienen o.a. als basis bij beheer, als referentiekader voor populatietrends in de Vogelrichtlijngebieden en bij evaluatie van schade. Op langere termijn proberen we verbanden te leggen tussen de trend van populaties en habitat, landschaps- en beleidsfactoren.

Sinds de ontbinding van Vlavico vzw in 2002 bij het oprichten van de Vogelwerkgroep van Natuurpunt vzw, wordt het BBV-project alleen verder gecoördineerd door het Instituut voor Natuurbehoud. De gegevens worden grotendeels verzameld door vrijwillige medewerkers, actief binnen vogelwerkgroepen van Natuurpunt vzw, binnen de provinciale Vogelwerkgroep van Likona of zelfstandig. In de periode 2000-2002, tijdens het drie jaren intensief veldwerk voor de Vlaamse Broedvogelatlas, draaide het BBV-project begrijpelijkerwijze op een lager pitje. Vanaf 2003 echter wordt weer volledig gebiedsdekkend gewerkt.

De nieuwe start na de atlas

Aangepaste afbakening van regio's en nieuwe reco's

Na drie jaar hard werken aan de Vlaamse Broedvogelatlas is het dit jaar de bedoeling om het Bijzondere Broedvogelproject (BBV) weer ten volle op te starten. Door het vele veldwerk voor de atlas was het heel begrijpelijk dat het in veel regio's niet gemakkelijk was (of zelfs onmogelijk) om beide projecten bol te werken. De BBV-soorten werden wel tijdens het atlasproject geteld en op kaart genoteerd, zodat we wel een beeld hebben van de algemene situatie binnen de drie jaar (2000-2002), maar niet echt per jaar. Enkele regio's slaagden er toch in beide projecten te combineren waardoor we hun gegevens kunnen gebruiken om een idee te krijgen van jaarlijkse fluctuaties binnen de drie atlasjaren.

Organisatorisch verliep de coördinatiestructuur voor de Atlas wel iets anders dan bij het BBV-project, vooral wat de afbakening van de regio's betrof én hun coördinatoren. De Atlasregio's zijn veel beter aangepast aan de actuele situatie van de bestaande vogelwerkgroepen (een groot aantal binnen Natuurpunt vzw), waardoor het efficiënter zou zijn om deze in de toekomst ook voor het BBV-project te gebruiken (en uiteraard ook voor heel wat andere projecten). Voor de verwerking van de gegevens maakt dit immers niet veel uit. De lokalisaties van broedplaats of territoria zijn gekend zodanig dat ook vroegere gegevens altijd in 'een nieuwe structuur' kunnen worden gegoten of uitgewerkt, door gebruik te maken van de mogelijkheden van digitale databanken en Geografische Informatiesystemen. Het hanteren van vaste regio's voor alle ornithologische projecten in Vlaanderen (van wie ze ook komen) schept ook bij de vele vrijwilligers klaarheid.

In een aantal regio's bleef de toestand dezelfde, zowel wat afbakening als regio-coördinator betreft. De vraag

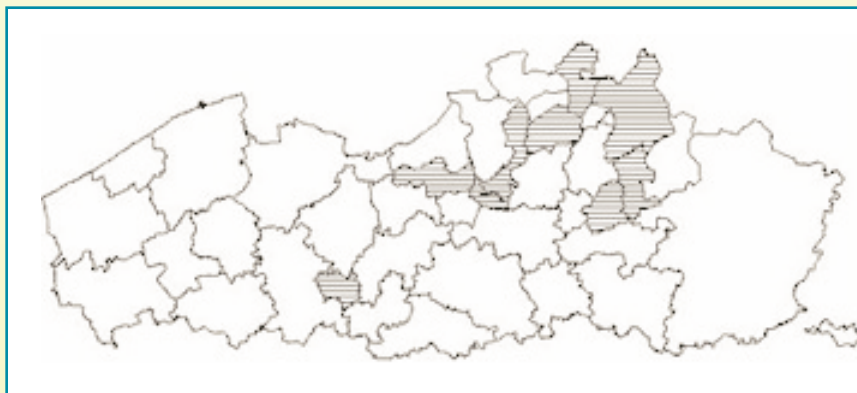
was wel of deze persoon zich nog voor dit project verder wil inzetten. In een aantal regio's echter zijn er kleine veranderingen gebeurd aan de afbakening, of waren de coördinatoren voor Atlas en BBV niet dezelfde. Misschien is de huidige Atlas-reco wel bereid de functie van BBV-reco op te nemen indien die het niet meer ziet zitten. We zijn ondertussen weer drie jaar verder en er kunnen andere situaties of prioriteiten ontstaan zijn. Daarnaast zijn er een aantal nieuwe regio's ontstaan waar dus nog geen BBV-coördinator voor is (zie overzicht in Tabel 1 en Kaart 1). Wil de Atlas-reco dit op zich nemen, of moeten we iemand anders zoeken? Deze vragen werden begin april in een speciaal schrijven aan de respectievelijke reco's gesteld, zodat er snel klaarheid in de zaak zou komen.

Uit de meeste 'onveranderde' of weinig veranderde regio's kreeg ik al positief antwoord van de voormalige BBV-reco's, waarvoor uiteraard hartelijk dank. Regio Westkust wordt gesplitst in een kustdeel (reco Diederik D'Hert) en een binnenlanddeel (reco Koen Devos). Waasland blijft opgesplitst met Hildegard Van den Camp als nieuwe coördinator voor het O-deel. Voor Denderland moet er een nieuwe coördinator gezocht worden, want na jarenlange activiteit als LOC houdt Fonny Schoeters er voorlopig mee op. In Noorderkempen geeft Joris Pinseel zijn taak door aan Herman Jacobs. In Leuven neemt Frederik Fluyt nu het reco-schap op zich. De splitsing van Zwalm en Dender blijft behouden met als coördinator voor Zwalm Bart Magherman. Atlasregio Demervallei komt bij Leuven met Peter Collaerts al reco. In de nieuwe regio Markvallei wil Bart Hoeymans in de toekomst het BBV-project coördineren. In Ieper wordt Filiep Maes de nieuwe reco. De atlasregio Rupelstreek wordt nu ook een BBV-regio met Erik De Keersmaecker als reco.

nr	BBVregio	nr	Atlasregio	Opmerkingen
1	Westkust	1	Westkust	Geen verandering
2	Middenkust	2	Middenkust	Geen verandering
3	Oostkust	3	Oostkust	Geen verandering
4	Ieper	4	Ieper	Geen verandering
5	Roeselare	5	Roeselare	Geen verandering
6	Tielt	6	Tielt	Geen verandering
7	ZiW-Vlaanderen	7	ZiW-Vlaanderen	Geen verandering
8	NO-Vlaanderen	8	NO-Vlaanderen	Geen verandering
9	Vlaasland	Opgedeeld in twee regio's met kleine bijvoeging		
		9A	Vlaasland Noord	
		9B	Vlaasland Zuid	
10	Gent	10	Gent	Geen verandering
11	Dummevallei	11	Dummevallei	Geen verandering
12	Schelde-Leie	12	Schelde-Leie	iets kleiner
13	Denderland	13	Denderland	Geen verandering
14	Dender-Ziralm	Kleiner, naamverandering en ontstaan nieuwe regio		
		14A	Ziralm	Nieuwe regio
		14B	Dender	Lichtjes veranderd
15	Antwerpen	Opgedeeld in verschillende vnl. nieuwe regio's		
		15A	Antwerpen	Sterk afgeslankt
		15B	Voorkempen	Nieuwe regio,
		15C	Schoten	Nieuwe regio
		15D	Rupelstreek	Nieuwe regio:
16	Noorderkempen	16	Noorderkempen	iets vergroot
17	Klein-Brabant	17	Klein-Brabant	iets vergroot
18	Lier	18	Lier	Geen verandering
19	Mechelen	19	Mechelen	Afgeslankt in het westen en in het oosten
20	Brussel	20	Brussel	iets groter geworden
21	Halle	21	Halle	Afgeslankt
22	Turnhout/Beerse	Opgesplitst (samen met Heist-op-den-Berg; zie verder) in meerdere vnl. nieuwe		
		22	Beerse	iets verkleind
23	Mol	23	Mol	Afgeslankt
24	Herentals	24	Herentals	Geen verandering
25	Heist-op-den-Berg	Opgesplitst (samen met Turnhout; zie vorig 22) in meerdere vnl. nieuwe regio's.		
		25A	Turnhout	Nieuwe regio, Ravels, Oud-Turnhout, en Turnhout
		25B	Westerlo	Nieuwe regio
		25C	Markvallei	Nieuwe regio
		25D	Geel	Nieuwe regio
		25F	Heist-op-den-Berg	'Nieuwe regio'
26	Demervallei	26	Demer	iets vergroot
27	Leuven	27	Leuven	iets vergroot
28	Oost-Brabant	28	Oost-Brabant	Geen verandering
29	Limburg	29	Limburg	Geen verandering

Tabel 1: Verschillen in afbakening tussen de BBV en de Atlasregio's

Aan alle 'oude' en 'nieuwe' coördinatoren alvast een hartelijke dank voor de medewerking! Indien de lijst volledig is zal die aan de medewerkers bekend gemaakt worden via de website.

Kaart 1: Afbakening van de atlasregio's, met gearceerd de volledig nieuwe regio's. Bemerk vooral de aanpassingen in de provincie Antwerpen.

De nieuwe handleiding

Na 8 jaar BBV en de nieuwe start na de atlas leek een volledig herwerkte versie van de handleiding geen overbodige luxe. Wij hebben ons gebaseerd op de handleidingen van Devos (1994), en Vermeersch et al. (2000), die beiden gebruik maakten van informatie in Hustings et al. (1985) en van Dijk (1993). De nieuwe handleiding is zoals deze van de Broedvogelatlas op klein formaat. Naast de uitgebreide tekst is er ook een fiche op harder papier handig om in het veld te raadplegen: hierop staan de soortafkortingen én enkele veel gebruikte symbolen voor het optekenen van specifiek gedrag. Deze handleiding is bedoeld voor zowel 'beginners' als voor personen die al vroeger hebben meegewerkt aan het BBV-project en/of het Atlasproject. Voor de ene is alles nieuw, bij anderen is de methode gekend en zijn bepaalde richtlijnen evident. Maar misschien kan het geen kwaad om nog eens enkele paragrafen aandachtig door te nemen, vooral dan die over de 'geldige waarnemingen', iets dat bij in de Soortenhandleiding van de Atlas minder uitgebreid aan bod kwam.

Ondertussen werden naar iedere reco een aantal nieuwe handleidingen opgestuurd. Personen die geïnteresseerd zijn om een exemplaar te ontvangen geven een seintje!

Verslaggeving

Het is nog wachten op achtergebleven gegevens van enkele regio's om het verslag 1997-1999 (de drie jaren in één rapport) te vervolledigen, maar deze werden ons stellig beloofd! Medewerkers die geïnteresseerd zijn in de gegevens van bepaalde soorten kunnen mij altijd contacteren: alles wat we hebben zit in een databank zodat we snel selecties kunnen maken per soort, regio, jaar, lokaliteit, wat je maar wil!

Op de vernieuwde website van het IN (in de maak) zal het BBV-project ook wat uitgebreider aan bod komen (al lang beloofd maar nu is hier eindelijk weer wat tijd voor!).

De toekomst van het BBV-project

Dit jaar gaat het BBV-project op dezelfde wijze als voorheen door. In de nabije toekomst (in de loop van dit jaar) zullen we echter de koppen bijeensteken met de mensen van Natuurpunt.studie (vooral dan de Vogelwerkgroep), de Likona Vogelwerkgroep en afd. Natuur om een aantal mogelijke toekomstige projecten te bespreken. De atlasresultaten verschaffen veel stof voor allerlei analyses, vormen basismateriaal voor soort-gebonden en algemene monitoringsprojecten enz.. Het zou dus best kunnen dat hierdoor vanaf volgend jaar er een gedeeltelijke opsplitsing in projecten komt in het opvolgen van de BBV-soorten, maar op een zodanige manier dat onze kennis nog verbetert en de toepassingen naar natuurbeheer en beleid ook nog vergroten. Je hoort er nog van!

Bespreking van de trend van enkele zeldzame soorten

We bespreken hier drie soorten die sinds de jaren zestig sterk achteruit zijn gegaan maar vanaf het begin van het BBV-project (1994) tot nu het 'redelijk' goed uithouden: Paapje, *Saxicola rubetra*, Tapuit, *Oenanthe oenanthe* en Grauwe Klauwier, *Lanius collurio*. Alledrie vallen ze in de Rode Lijst-categorie 'met uitsterven bedreigd'. Het zijn insectenetters en zomergasten. Het Paapje is een typische broedvogel van kruidenrijke hooilanden en overwintert in de Sahel-zone en Tropisch Afrika. De Tapuit is een broedvogel van open terrein met lage begroeiing afgewisseld met zandige plekken (oa duingebieden) en overwintert ten zuiden

van de Sahara. De Grauwe Klauwier broedt in halfopen, structuurrijke vegetaties met een rijk aanbod aan grote insecten en kleine ongewervelden. Hij brengt de winter door ten zuiden van de evenaar met de Kalahari in Botswana als belangrijkste overwinteringsgebied.

Per soort geven we eerst de situatie "vroeger", tzt. bij het begin van de jaren '70 (Lippens & Wille, 1972), dan uit de periode 1973-1977 (eerste broedvogelatlas) (Devillers et al, 1988), met aanvullende schattingen uit de periode 1985-1991 (Van Vessem & Meire, 1990; Anselin & Devos, 1992). Erna geven we de status van de soort bij het begin van het BBV-project (1994) (Devos & Anselin, 1996), dan de trend in de jaren 1995-1999, en tenslotte de resultaten voor de periode 2000-2002, het Broedvogelatlasproject. Alle aantallen gaan over populaties in Vlaanderen. We vergelijken ze met recente gegevens uit Nederland (SOVON, Vogelonderzoek Nederland, 2002), uit Wallonië (med. JP Jacob-info Waals Broedvogelatlasproject) en uit de aan Vlaanderen grenzende Franse regio Nord-Pas-de-Calais (Tombal, 1996).

Paapje

Bij het begin van jaren zeventig zou de populatie ongeveer 300 paar hebben bedragen, terwijl voor de periode 1973-1977 de soort in een 80-tal 8x10km hokken (pop. 100-480 bp) vermeld wordt. Juiste aantallen zijn moeilijk af te leiden, maar allicht zal de populatie toen al dicht bij de 100 bp dan bij de 480 gelegen hebben! Het Paapje kwam toen nog voor in grote delen van de Polders en in de valleien van o.a. Schelde, Rupel, Demer en Beneden-Maas. Schattingen voor 1985-1989 en 1989-1991 geven respectievelijk 20 en 9-17 bp op! De achteruitgang sinds de jaren zeventig (zestig?) was dramatisch.

Het eerste jaar van het BBV-project werden in heel Vlaanderen slechts 11 territoria opgetekend. Het broedbestand werd geschat op 15-20 bp, gezien solitaire broedgevallen in het startjaar misschien niet geregistreerd werden. Slechts in 4 regio's kwam het Paapje als broedvogel voor: Westkust, Oostkust, Mechelen en Limburg. In de Polders waren er vier territoria voor de IJzerbroeken en het Plateau van Izenberge en twee territoria voor Knokke en Zeebrugge. In de "riviervalleien" werd het Paapje enkel genoteerd langs de Dijle te Battel en Elewijt (2 terr), in het Schelde-Rupelgebied te Liezele-Puurs (1 terr) en in het Maasgebied (2 terr).

De eerstvolgende jaren veranderde er niet veel aan deze situatie. De populatie bleef in 1995-1997 schommelen tussen de 15 en 25 bp/terr (zie Figuur 1). In 1998 en 1999 echter werden er opvallend minder Paapjes geregistreerd: slechts 6-10 (niet meer in het Mechelse). De gegevens uit de Polders beperken zich tot de IJzerbroeken en het gebied Uitkerke-Zeebrugge-Knokke. In Limburg werden Paapjes aangetroffen in de graslanden van Demer- en Maasvallei. Buiten deze 'gekende' gebieden was er nog een territorium in de Dendervallei in 1997 (Meersen van Okegem). Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van het Paapje geschat op 12-17 bp, wat een kleine toename geeft. Wij beschouwen hier uiteraard enkel de waarschijnlijke en zekere waarnemingen (wat ook het geval is voor de BBV-aantallen). De soort komt als broedvogel voor in de IJzerbroeken en polder van Midden- en Oostkust, in de Markvallei, en in Limburg (oa vallei van de Zwarte Beek en de Demervallei).

In Nederland, met een oppervlakte van ongeveer 2,5 keer Vlaanderen, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat

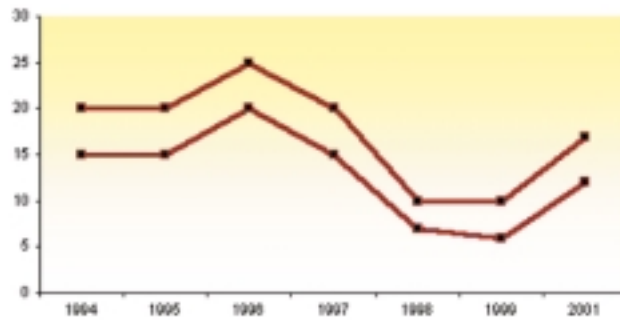
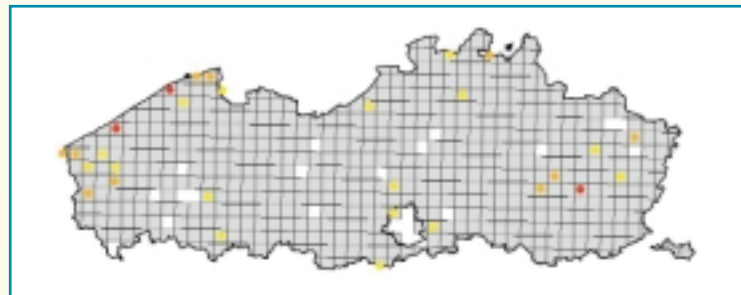

Fig. 1: Maximale en minimale broedpopulatie van het Paapje (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

Legende

- Hokken ingevoerd in de databank
- mogelijk broedend
- waarschijnlijk broedend
- zeker broedend

Kaart 2: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen van het Paapje in de periode 2000-2002

op 500-700 paren. Halverwege de jaren zeventig bedroeg die tenminste 1250-1750 paren. In Wallonië gaat de soort ook sterk achteruit en in sommige gebieden zoals bv L'Entre-Sambre-et-Meuse is de populatie van 25-30 bp ('70 jaren) geslonken tot 5-7 bp (1997-1998) (Copée, 1998). Het totale Waalse broedbestand bedroeg in 1998 een 300 bp, bijna uitsluitend in het oostelijk deel (Elsenborn-Bastogne en verder in de Lorraine) van de regio.

Sindsdien is de soort zeker afgenomen en is het verspreidingsgebied uiteengevallen in twee gescheiden 'kernen' (info JPJacob, Broedvogelatlasproject Wallonië). In de Noord-Franse regio Nord-Pas de Calais, in oppervlakte vergelijkbaar met Vlaanderen, schat men de populatie in 1995 op een 50-tal paren. In 1976 kwamen er nog 200 bp voor.

In veel West-Europese landen gaat het Paapje achteruit. Door zijn typische habitatkeuze heeft de soort sterk te lijden van de veranderingen in de landbouw, vooral de intensivering van het graslandgebruik. Structuurrijke hooilanden met veel insecten komen nog nauwelijks voor binnen ons landbouwareaal. In de geschikte gebieden is het vroegtijdig maaien van de grasoogst bovendien ook zeer nega-

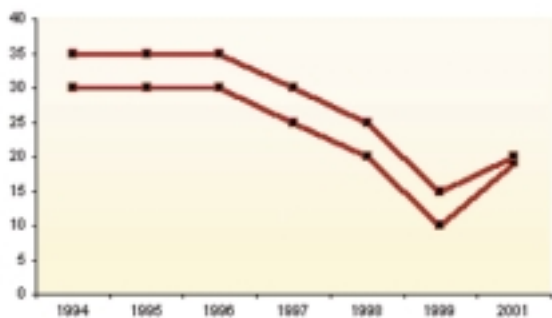
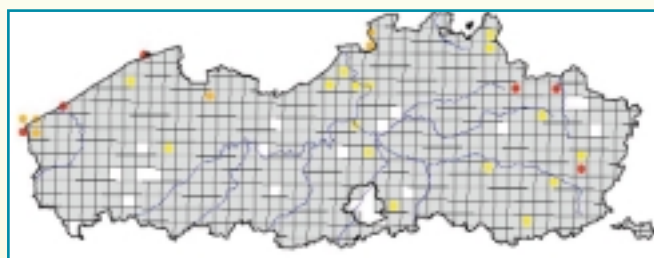

Fig. 2: Maximale en minimale broedpopulatie van de Tapuit (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

Legende

- Hokken ingevoerd in de databank
- mogelijk broedend
- waarschijnlijk broedend
- zeker broedend

Kaart 3: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen van de Tapuit in de periode 2000-2002

tief voor deze eerder late broeder. Als we er niet in slagen om tijdig een aantal geschikte hooilanden veilig te stellen tijdens de broedperiode, ziet de toekomst van het Paapje er eerder somber uit.

Tapuit

In het begin van de jaren zeventig wordt de populatie geschat op een 520 broedparen, waarvan 360 in de provincies Antwerpen en Limburg en 160 aan de kust. Voor de periode 1973-1977 worden er 230 bp opgegeven, waarvan 140 in Antwerpen en Limburg en 90 aan de kust. In 1980-1982 schatten Maes et al. (1985) het bestand op 170 bp. Vanaf 1985 zijn er hiervan niet meer dan 50 bp over. Ook hier is de achteruitgang overduidelijk!

Het eerste jaar van het BBV-project werden er in heel Vlaanderen een totaal van 30 territoria

gemeld. Het broedbestand wordt geschat op 30-35 waarvan een vijftiental aan de kust en een vijftiental in Limburg. Mogelijk werden enkele broedgevallen in de Antwerpse Kempen over het hoofd gezien. De twee grote 'kerngebieden' blijven dezelfde, nl. de kuststreek en de Kempen, alhoewel de aantallen sterk verminderd zijn. Aan de kust zijn er nog 14-15 territoria, waarvan 13 aan de Westkust (ex-Militair

domein in Lombardzijde en De Panne), 1 in Middenkust en 1 aan de Oostkust. In het Zwin, vroeger gekend als 'Tapuitengebied' komt de soort niet meer als broedvogel voor! Het 'bastion' van de Kempen is nu beperkt tot enkele (?) locaties in het Antwerpse en open heidegebieden in Limburg zoals de Mechelse Heide en het Schietveld van de Luchtmacht te Helchteren.

In de periode 1995-1998 blijven de aantallen schommelen tussen 20 en 35, maar in 1999 worden er maar 10-15 bp geregistreerd (zie Figuur 2). Broedgebieden blijven grotendeels dezelfde, met vanaf 1997 weer broedgevallen rond het Zwin. De Westkust blijft echter het belangrijkste Tapuitengebied van Vlaanderen. In Limburg broedt de soort ook op het OT te Bilzen en in het Antwerpse te Wuustwezel en Kalmthout. In 1999 wordt er echter in Limburg geen enkel Tapuiterterritorium geregistreerd, zelfs niet in de 'traditionele gebieden'!

Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van de Tapuit geschat op 19-20 bp, wat terug een stijging is tot het 'niveau' van 1998. Er waren zekere broedgevallen in de Westkust, de Oostkust en in Limburg, en waarschijnlijke broedgevallen in Westkust, NO-Vlaanderen en Antwerpen.

In Nederland, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat op 600-800 paren. Rond 1980 bedroeg die tenminste 1900-2500 paren. In Wallonië is de soort zeer sterk achteruit gegaan en broedde vooral nog op enkele terrils in het Henegouwse. Binnen het atlasproject werden nog geen meldingen gedaan van territoria van Tapuit en het is heel waarschijnlijk dat de soort momenteel niet meer in de regio broedt (med. JP Jacob, Waalse Broedvogelatlasproject). In de Noord-Franse regio Nord-Pas de Calais schat men de populatie in

1995 op een 25-30-tal paren, met zwaartepunt in de duingebieden van de Noordzee (oa Duinkerken en omgeving). In 1976 kwamen nog 100 bp voor, waarvan een deel in de duinen langs de Manche en in enkele zandige gebieden in het binnenland..

Grauwe Klauwier

In het begin van de jaren zeventig wordt de populatie geschat op een 340 broedparen. Voor de periode 1973-1977 wordt de soort gemeld in een 40-tal hokken (8x10km), vooral in Antwerpen en Limburg en enkele verspreid elders in Vlaanderen (50-100 bp). In 1989 kwam de soort nog enkel voor in Limburg (14-15 bp), in de periode 1990-1994 waren er daar maar 6 à 7 broedparen meer van over (Gabriëls et al, 1994). Opnieuw een soort die zeer sterk is achteruitgegaan.

Het eerste jaar van het BBV-project werden er in heel Vlaanderen een totaal van 9 broedgevallen/territoria opgetekend, waarvan 1 in de Zwinbosjes te Knokke en de rest op de Sint-Martensheide in Limburg (2 terr en 6 broedgevallen).

In de periode 1995-1999 is de toestand verre van rooskleurig te noemen (zie Figuur 3). Buiten 1996 nog een broedgeval te Knokke en een territorium in de Maatjes (Antwerpen), waren alle meldingen van de Grauwe Klauwier uit Limburg. Maar hier bleven de aantallen afnemen tot er in 1998 geen enkel broedgeval meer werd genoteerd (enkel nog een waarneming in 1999).

Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van de Grauwe Klauwier geschat op 7-10 bp/territoria, waarschijnlijk eerder 7 dan 10. Grauwe Klauwieren zaten er in oost-Limburg, in het Leuvense en nabij Herenthout. Alhoewel er dus wel een toename is, is het helemaal niet

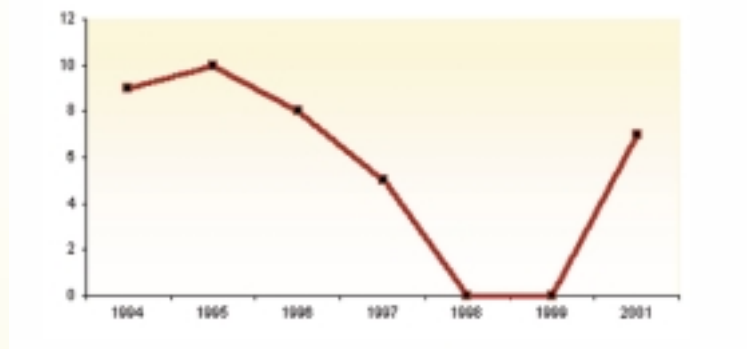

Fig. 3: Broedpopulatie van de Grauwe Klauwier (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

zeker dat dit het begin is van een nieuwe élan van de soort in Vlaanderen. Het is ieder geval nuttig om deze soort nauwkeurig in het oog te blijven houden!

In Nederland, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat op 160-200 broedparen. Opvallend is hierbij dat de soort volledig uit het kustduingebied is verdwenen. In het begin van de jaren zeventig kwamen vermoedelijk 200-250 broedparen voor. De verdere evolutie is merkwaardig. De populatie was in het midden van de tachtiger jaren gedaald tot een 10-15 bp, maar kende een massale toename in het Bargerveergebied als gevolg van positieve natuurontwikkeling en waarschijnlijk ook van aanvoer van buitenaf. In 1996 bedroeg de Grauwe Klauwierenpopulatie in he Bargerveen alleen al 110 bp. Momenteel broeden er een 80-tal vogels, dus ongeveer de helft van de Nederlandse populatie. In Wallonië geeft een schatting voor de periode 1997-1998 een 1890-2110 bp. (Jacob, 1999). Na de spectaculaire steiging in de jaren '90 is de soort echter nu weer aan het afnemen (mond.med. JP Jacob). In de Nord-Pas-de-Calais kwamen er in 1976 nog amper 10 broedparen voor. In 1995 zou het bestand een twintigtal vogels bedragen, dus iets toegenomen! In geheel noordwest Frankrijk neemt de soort af, alhoewel hier en daar weer kleine kernen opduiken (Chabot, 1999).

De Grauwe Klauwier is een vrij plaatstrouwe soort waardoor bij afname van broedsucces er nog een tijdje vogels op die plaats blijven territoria bezetten, maar zonder dat er nog kans is om op lange termijn die populatie te behouden? Ook het verlies van een broedgebied (door habitatvernieling) weegt dan extra doorweegt, want herkolonisatie van geschikte nieuwe gebieden is niet altijd gemakkelijk. Voedselgebrek (grote insecten) en koude nalen (juni en juli) zijn ook nefast voor deze eerder warmteminnende soort.

Anny Anselin

Referenties

- Anselin, A., & Devos, K., 1992. Populatieschattingen van broedvogels in Vlaanderen. Periode 1989 - 1991. Vlaamse bijdrage tot het ICBP-Project 'Conservation of Dispersed Species in Euro-pe'. Rapport Vlavico, Gent.
- Chabot, E. 1999. La Pie-grièche écorcheur *Lanius collurio* dans le nord-ouest de la France. *Aves*, 36 :141-178.
- Copée, J-L, 1998. Le Traquet tarier (*Saxicola rubetra*) dans le sud de l'Entre-Sambre-et-Meuse : évolution et résultats de l'enquête 1997-98. *Aves* 35/2 :97-102.
- Devillers P, W. Roggeman, J. Tricot, P. del Marmol, C. Kerwijn, JP Jacob & A. Anselin, 1988. Atlas van de Belgische Broedvogels. KBIN, Brussel.
- Devos, K, 1994. Project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen. Handleiding. Instituut voor Natuurbehoud-Vlavico, Kiewit- Gent.
- Devos, K., & Anselin, A., 1996. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Vlaanderen in 1994. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 96/20, Vlavico-rapport 96/1, Brussel, Gent.
- Gabriëls, J., Stevens, J., & Van Sanden, P., 1994. Broedvogelatlas van Limburg. Veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. LIKONA, Provinciale Vogelwerkgroep, 366 pp.
- Hustings, F., Kwak, R., Opdam, P., & Reijnen, M., 1985. Natuurbeheer in Nederland, deel 3: Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen & verslaggeving. Pudoc Wageningen, Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels, Zeist, 495 pp.
- Jacob, J-P. 1999. La situation des Pies-grièches écorcheur (*Lanius collurio*) et grise (*Lanius excubitor*) en Wallonie (Belgique). *Aves*, 36 :7-30
- Lippens, L & H. Wille, 1972. Atlas van de vogels van België en West-Europa. Tielt, Lannoo.
- Maes, P., Meeus, H. & H. Voet, 1985. Broedvogels in Vlaanderen, 1980-1982. *Wielewaal* 51:185-202.
- SOVON, Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000; Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV-uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland. Leiden.
- Tombal, J.C.1996. Les Oiseaux de la Région Nord-Pas-de-Calais. Effectifs et distribution des espèces nicheuses période 1985-1995. *Héron* 29 : 1-336.
- Van Dijk, A.J., 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek, SOVON, Beek, Ubbergen.
- Van Vessem, J. & Meire, P., 1990. Vlaamse bijdrage tot de Euro-pese broedvogelatlas. Uitgave Instituut voor Natuurbehoud en Rijksuniversiteit Gent, i.s.m. Vlavico, 56 pp.
- Vermeersch, G, Devos, K, Anselin A.. 2000. Soortenhandleiding Project Vlaamse Broedvogelatlas 2000-2003. Nota IN 2002.2, Instituut voor Natuurbehoud.